

Kształtowanie się osobowości dziecka

2 lipca 2020

1. Rozwój osobowości

- Osiągnięcia rozwojowe są ze sobą powiązane i wzajemnie się warunkują. To sprawia że poszczególne właściwości dziecka tworzą strukturę a nie są przypadkowym zbiorem cech.
- Okresy rozwojowe są charakteryzowane na podstawie zmian kształtujących osobowość dziecka i prowadzących do wzrostu integracji zachowania. Integracja zachowania oznacza nabieranie cech stałości i spójności w wyniku podporządkowania go kształtującemu się centralnemu systemowi regulacji (= **osobowości**).
- **Niedojrzałość** (brak osobowości) małego dziecka przejawia się w krótkotrwałości i chaotyczności wykonywanych przez nie czynności, co wiąże się z ich całkowitym zdeterminowaniem przez czynniki sytuacyjne (B zewnętrzne i aktualny stan organizmu). Z wiekiem ważne stają się też wcześniejsze doświadczenia, potrzeby, cele, wartości.
- Są 2 poziomy regulacji zachowań:

a) niższy:

*Zachowanie jest wyznaczone przez **mechanizmy popędowo-emocjonalne**. To powiązania między B a R nabyte w drodze doświadczeń, dostarczające sposobów osiągnięcia tego, co ma pozytywną wartość emocjonalną, a unikania rzeczy przykrych.

*Cechy:

- działają we wzajemnej izolacji

- dzięki nim reagujemy odpowiednio do znaczenia potrzeb

b) wyższy:

Zachowanie jest wyznaczone przez **system struktur poznawczych**, które rozwijają się z wiekiem i integrują zachowanie.

Zakresy tej integracji:

- **integracja odbieranych informacji** – powstaje mapa umysłowa odzwierciedlająca rzeczywistość, stanowiąca subiektywny obraz świata i własnej osoby.
- **integracja kierunków podejmowanych działań** – to powstawanie spójnego systemu motywacyjnego składający się z potrzeb i celów życiowych.

2. **Zmiany rozwojowe kształtowania się obrazu świata i własnej osoby**

- Dziecko zbiera info o świecie na podstawie kontaktów z rzeczywistością. Wiedza ta narasta ilościowo i bogaci się jakościowo i zmienia swą formę.

Zmiany wiedzy dziecka:

<p>*z wiedzy jednostkowej</p> <ul style="list-style-type: none"> • słabo zorganizowanej, • jest zbudowana ze schematów poznawczych (odzwierciedlenie konkretnych sytuacji), • stanowi integracje tylko tych info, które bezpośrednio dotyczą rzeczywistości i występują w doświadczeniu, • wiedza ta jest ograniczona (można ją wykorzystać tylko w znanych sytuacjach i umożliwia tylko rozpoznawczo-reprodukcyjne zachowanie przystosowawcze) 	<p>Wiedza ogólna</p> <ul style="list-style-type: none"> • hierarchicznie uporządkowaną • możliwa dowolna integracja info wg dowolnego kryterium • użyteczna w nowych warunkach
<p>*z wiedzy subiektywnie pewnej (kategorycznej)</p> <ul style="list-style-type: none"> • dziecko na początku jest pewne swoich sądów. • dziecko klasyfikuje info jako prawdziwe lub fałszywe (dychotomiczne klasyfikowanie) • nie uwzględnia sprawdzenia wiedzy 	<p>W. probabilistyczną</p> <ul style="list-style-type: none"> • wzrost krytycyzmu myślenia • konieczność sprawdzenia info • szacowanie stopnia prawdopodobieństwa hipotez

<p>*z wiedzy statycznej</p>	<p>W. dynamiczną</p> <ul style="list-style-type: none"> • integracja info o różnych stanach 1 obiektu umożliwia widzenie każdej z jego właściwości na kontinuum • dostarcza odp na pyt nie tylko jak jest? Ale jak bywa? <ul style="list-style-type: none"> • ma sądy na temat częstości występowania stanów rzeczy i ich uwarunkowań • to zdolność integrowania pozornie sprzecznych cech
<p>*z wiedzy opisowej (jak jest?)</p> <ul style="list-style-type: none"> • odzwierciedla rzeczywistość 	<p>W. normatywną (jak być powinno?)</p> <ul style="list-style-type: none"> • pozwala tworzyć wyobrażenia na temat jaka ta rzecz powinna być • tworzą się schematy ukazujące stany pożądane (standardy stanu idealnego)

Powstanie u dziecka obrazu własnej osoby

Warunkiem jest odróżnienie siebie od reszty świata – ok. 12 miesiąca życia. Obserwuje się to na podstawie reakcji dziecka na obraz w lustrze.

* Pojawienie się struktury poznawczej = struktury ja (związane z pojawieniem się poczucia własnej odrębności). To narodziny samowiedzy. Początkowo dot. Tylko wyglądu zewnętrznego i cech fizycznych. Z czasem wzbogaca się. Ważne jest uświadomienie sobie podmiotowości siebie samego, tego że może być sprawcą zmian, uświadomienie sobie swoich życzeń i woli i odkrycie

własnej odrębności psychicznej – ok. 3 roku życia (mówi: ja, chcę, wzrost negatywizmu czyli przeciwstawienia się innym).

* to proces długotrwały

* cechuje się egocentryzmem

* zmianie podlegają:

–**składniki samowiedzy** (sądy o charakterze opisowym). Początkowo dot. cech zewnętrznych. Potem to sądy wartościujące (samooceny), zaczynają się w wieku przedszkolnym.

Samoocena – to odzwierciedlenie stosunku człowieka do charakteryzujących go właściwości. Jest wysoka lub niska.

1. Początkowo samooceny dot. pojedynczych cech lub zachowań w konkretnych sytuacjach (mam ładne włosy), potem są coraz bardziej ogólne (jestem przystojny).
2. Samooce
na ogólna – to stosunek jaki człowiek ma do siebie w sytuacjach, które uważa za ważne.3. samoocena zawyżona lub zaniżona w stosunku do obiektywnych podstaw. Trafność jej wzrasta z wiekiem, ale ważne są różnice indywidualne.
4. pojawiają się sądy o standardach osobistych. Z nich buduje się ja idealne (jakim chciałbym być). Rozbieżność ja idealnego od ja idealnego to **poziom samoakceptacji** (to stopień w jakim człowiek jest zadowolony z siebie). Ja idealne jest hierarchiczne.
5. pierwsze sądy w samowiedzy dziecka pojawiają się pod koniec wieku przedszkolnego i na początku szkolnego, ale są one niestabilne i niesamodzielne. W pełni dojrzały obraz ja idealnego pojawia się w okresie dorostania. Wtedy uświadamia sobie jak widzą go inni, zaczyna stosować zasady autoprezentacji, zdaje sobie sprawę z genezy samowiedzy, dzięki czemu może korygować ją i zwiększać jej trafność.

– **struktura samowiedzy:**

1. zwiększenie stopnia powiązania między elementami (tworzy się struktura zatomizowana, wcześniej była rozproszona)
2. struktura zatomizowa zmienia się w wiązkową (polega na grupowaniu sądów dotyczących danego zagadnienia np. kontaktów towarzyskich), a potem w hierarchiczną (sądy o niższym stopniu ogólności są podporządkowane twierdzeniom ogólniejszym).

– źródła samowiedzy

1. Początkowo dziecko czerpie wiedzę z własnej aktywności. Potem przejmuje wiedzę z zewnątrz (od rodziców, rówieśników). Czerpie z echoidalnych sądów, będących powtórzeniem wartościowań dokonywanych przez rodziców i nauczycieli. To przyczyna małej stabilności samooceny (często sprzeczne info).
2. potem wzrasta samodzielność dziecka w tworzeniu samooceny. Powstają standardy, punkty odniesienia pozwalające na dokonywanie samooceny w drodze konfrontowania stanu faktycznego z wewnętrznymi wymaganiami. **To uwewnętrznienie się źródeł samowiedzy.**

– funkcje samowiedzy

1. **poznawcza** – to odkrywanie własnej osoby i uświadamianie sobie posiadanych cech
2. **instrumentalna**:
 - następuje w wieku szkolnym
 - wiedza o sobie samym zaczyna uczestniczyć w regulacji zachowania
 - znajomość własnych cech wpływa na działanie
 - można determinować efekty swojego działania
 - ważną rolę odgrywa samoocena. Jej poziom jest podstawowym czynnikiem determinującym poziom aspiracji. Jak samoocena jest adekwatna to jej wpływ na działanie prowadzi do dostosowywania stopnia trudności podejmowanych zadań do rzeczywistych możliwości. Jeśli nie to podejmujemy zadania zbyt łatwe.

- w wieku dorastania samowiedza pełni też funkcje motywacyjną i generatywną.

3. motywacyjna

- przejawia się w dążeniu człowieka do zachowania stabilności wiedzy na temat tego kim jest, co potrafi, ile jest wart. Zbyt duże zmiany są niepożądane. Bardzo niekorzystne są zmiany obniżające poczucie własnej wartości. Mamy tendencję do unikania tych sytuacji lub do potwierdzenia obrazu własnej osoby. Gdy nie jest to możliwe uruchamiają się mechanizmy obronne (wypieranie ze świadomości).
- wiąże się z powstaniem standardów ja idealnego. Dostrzegana rozbieżność między ja idealnym a ja realnym może stymulować do działań o charakterze samowychowawczym, zmierzającym do zbliżenia się do stanu idealnego. Dla powstania motywacji do aktywności samowychowawczej konieczna jest:

-dostrzeżenie rozbieżności między ja idealnym a ja realnym

-optymalny poziom tej rozbieżności (nie za duży-bezradność i nie za mały-samoakceptacja), pozwalający dostrzec potrzebę zmian i możliwość tej zmiany

-znajomość sposobów prowadzących do zmiany

-własna aktywność

Wychowawca powinien:

- określić samoocenę wychowanka i poznać jego standardy osobiste
- pomóc w korygowaniu samooceny
- pomóc w tworzeniu standardów oznaczających przybliżenie do ideału
- wskazać konkretne sposoby działań samowychowawczych

4. generatywna:

- rozwija się wraz z myśleniem abstrakcyjnym
- polega na tym iż samowiedza już posiadana staje się źródłem nowych info o sobie.

Są one wyprowadzane z wiedzy dotychczasowej w drodze przetwarzania i organizowania.

Poczucie tożsamości płciowej = nabywanie roli płciowej

1. W wieku przedszkolnym dziecko rozumie stałość płci
2. W wieku 3 lat zna swoją płć
3. W wieku 4 lat uświadamia sobie ciągłość płci (chłopcy wyrastają na mężczyzn)
4. W wieku 5 lat uświadamia sobie niezmiennosc płci
5. W wieku przedszkolnym wie jakie zachowania są kulturowo aprobowane a jakie nie = przyswaja sobie stereotypy ról płciowych
6. Przyswaja sobie stereotypy dotyczące różnic między płciami w zakresie zdolności i umiejętności i cech osobowości

Stereotypy te wpływają na ja realne i pełnią funkcje standardów, asymilowanych do ja idealnego (męskość lub kobiecość stają się pożądanymi cechami osobowości). Początkowo są sztywne ale potem coraz bardziej elastyczne.

Akceptacja własnej płci i wchodzenie w rolę płciową zależy od czynników biologicznych (hormony) jak i społecznych (wzmacnianie i modelowanie przez wzorce).

3. Rozwój systemu motywacyjnego i rozwój potrzeb

- Na początku życia zachowanie jest wyznaczane przez mechanizmy popędowo-emocjonalne, działające w izolacji na zasadzie konkurencji – ten z nich wywiera wpływ na aktualne zachowanie który jest najsilniej pobudzony w tym momencie. Pobudzenie to angażuje cały organizm co

sprawia że nie uwzględnia się innych potrzeb poza tą jedną. Dlatego reakcja ta jest gwałtowna (niepohamowane przejawy głodu, lęku).

Te reakcje nie uwzględniają interesów organizmu jako całości, posiadanego systemu wartości, wymagań społecznych. To stan normalny w dzieciństwie.

- System motywacyjny – to hierarchicznie uporządkowany system potrzeb, wartości i celów. W dzieciństwie nie istnieje. Powstaje stopniowo.

- Klasyfikacja potrzeb:

1. potrzeby fizjologiczne (biologiczne, organiczne) – odnoszą się do warunków niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania organizmu.
2. psychologiczne (społeczne) – są nabyte, powstają w wyniku procesu warunkowania emocjonalnego i stają się niezbędne do dla funkcjonowania psychicznego. Podstawą ich formowania się jest doświadczenie.

- **Potrzeba kontaktu emocjonalnego**

Powstaje we wczesnym niemowlęctwie w wyniku pierwotnych doświadczeń afektywnych doznawanych przez dziecko w kontakcie fizycznym z matką. Potem zaczyna dotyczyć innych niż cielesne form kontaktu i wiązać z innymi niż matka osobami.

- **Potrzeba afiliacji**

To dążenie do pozytywnych kontaktów z innymi ludźmi i aprobat z ich strony.

Brak ciepła we wczesnym dzieciństwie zaburza rozwój. Dziecko ma problemy z nawiązywaniem kontaktów i więzi emocjonalnych.

Zerwanie więzi później owocuje frustracją i potrzeba ta przybiera charakter infantylny.

- **Potrzeba zależności emocjonalnej**

Dziecko długo jest uzależnione od rodziców. Kojarząc to z pozytywnymi następstwami rodzi się potrzeba doznawania uwagi i pomocy ze strony innych. Zależność od dorosłych to nie tylko przyjemność ale i ograniczenia.

▪ **Potrzeba dominacji**

Przeciwstawiając się zakazom dorosłych dziecko może oprzeć się ich woli. Doznawanie przeciwstawnych doświadczeń słabości i przewagi leży u podstaw tej potrzeby. Jest przeciwstawna potrzebie zależności. O tym która z nich będzie dominować decyduje charakter ograniczeń.

Ograniczenie + opiekuńczość = potrzeba zależności. To wych. Nadopiekuńcze.

Ograniczenie + frustracja + negatywne emocje + protest = potrzeba dominacji. To wych. surowe.

▪ **Potrzeba agresji**

To potrzeba wykonywania działań atakujących, ukierunkowanych na zniszczenie czegoś. Działania te uruchamiane są przez reakcje gniewu, rozładowują napięcie jakie powstało wskutek frustracji. Duże nasilenie agresji bywa efektem frustracji potrzeby kontaktu emocjonalnego i potrzeby zależności, zbyt silnego krępowania swobody dziecka i zbyt silnych kar.

Źródła agresji:

1. frustracja
2. obserwowanie modeli agresywnego zachowania innych osób
3. wrodzona potrzeba agresji, uwarunkowana hormonalnie
4. zapotrzebowanie na stymulacje

▪ **Potrzeba bezpieczeństwa**

To unikanie B wywołujących lęk. Powstaje ona w wyniku doświadczeń zagrożenia, jako R na sygnały zapowiadające przykre zdarzenia. Wysoka częstotliwość oraz sytuacje

oczekiwania na niebezpieczeństwo (przewróć się) zaburzają rozwój.

4. Kierunki zmian potrzeb

▪ Rozszerzenie się zakresu środków służących realizacji potrzeb

Dotyczy to obiektów gratyfikacyjnych i bogaci się repertuar czynności. Potrzeby np. kontaktu ale i inne przechodzą z osoby matki na inne osoby. Dziecko przyswaja sobie inne formy przejawiania emocji, agresji itp., inne środki wyrazu. Wzrasta znaczenie środków językowych i symbolicznych.

▪ Specjalizacja sposobów zaspokajania potrzeb (różnicowanie)

Małe dziecko do realizacji potrzeb używa tych samych sposobów (krzyk), natomiast duże dziecko różnicuje te sposoby, dostosowując je do charakteru potrzeby, warunków i całokształtu sytuacji. Różnicuje też obiekty z którymi są zaspokajane potrzeby (z mamą a potem ze znajomymi).

▪ Indywidualizacja

To preferencje dot. sposobu kontaktu, wyrażaniu emocji itp.

▪ Socjalizacja sposobów zaspokajania potrzeb

Dziecko przy zaspokajaniu swych potrzeb uwzględnia też wymagania społeczne. Te sposoby, które są nieakceptowane społecznie są eliminowane. To forma podporządkowania się zachowania regulatorom poznawczym (wiedzy o tym co jest akceptowane społecznie a co nie).

▪ Tolerancja na odroczenie zaspokojenia

Ja chcę teraz! No dobrze poczekam... Ważna rola rozwoju poznawczego, wzrasta rola wyobrażeń i oczekiwań.

▪ Aktywność dziecka w zaspokojeniu potrzeb

Przejawy:

1. Wzrasta samodzielność i samowystarczalność (ale nie całkowita, bo nie jest możliwa).
2. Z wiekiem dziecko uczestniczy w społecznej wymianie jako równouprawnione – wzajemność zaspokajania potrzeb w kontaktach z otoczeniem społecznym.
3. Dziecko uczy się znajdować nowe sposoby realizacji potrzeb . Potrafi przewidzieć znaczenie B i nowych sytuacji. Uczy się zapobiegać zagrażającym deprivacjom.- to nastawienie na zaspokojenie potrzeb w przyszłości. Tu widać nowe regulatory niż mechanizmy popędowo-emocjonalne.
4. Koordynowanie dążeń związanych z różnymi potrzebami:
 - eliminowanie takiego zaspokajania potrzeb które jest niekorzystne wg innych, mogą naruszyć stosunki z ludźmi
 - zdolność do rezygnowania z aktualnie zaspokajanej potrzeby
 - kształtuje się hierarchia potrzeb
 - bezkonfliktowa realizacja różnych potrzeb (wybór zawodu)
5. Konflikty motywacyjne (szczególna podatność w momencie gdy zachowanie przestaje być wyznaczane tylko przez mechanizmy emocjonalno-popędowe oraz utrzymuje się zależność dziecka od dorosłych).

▪ Konflikt dążenie – dążenie

Chcę iść do kina i do cyrku.

▪ Konflikt unikanie – unikanie

Nie chcę iść do dentysty i nie chcę żeby mnie bolał ząb.

▪ Konflikt dążenie – unikanie

Bardzo tego chcę ale żeby to dostać muszę się poświęcić, np. skok z trampoliny.

6. Kształtowanie się motywacji związanej z systemem poznawczym.

Wraz z rozwojem systemu poznawczego Wzrasta kontrola poznawcza nad pierwotnymi potrzebami ale też pojawiają się nowe potrzeby.

Ich źródłem są doświadczenia, polegające na konfrontowaniu z rzeczywistością wiedzy zawartej w systemie poznawczym. W wyniku tej konfrontacji chcemy zlikwidować rozbieżności a możliwe to jest przez aktywność poznawczą.

Aktywność ta:

1. zaspokajają ciekawość
2. redukuje dysonans
3. nabiera pozytywnej wartości emocjonalnej, w wyniku czego rozwija się **potrzeba poznawania** .

Potrzeba poznawania – to dążenie do aktywnego usuwania rozbieżności za pomocą czynności poznawczych, jak też poszukiwanie nowości czyli dążenie do sytuacji które wywołują zbieżność.

Jest realizowana w kontaktach z wybranymi dziedzinami. Przez to powstają zainteresowania.

Zainteresowania – to tendencje do szukania i bogacenia wiedzy w określonych dziedzinach. Początkowo są one krótkotrwałe, zmienne, powierzchowne, zależą od np. rodziców. Z wiekiem to się zmienia. Próbując wpływać na pobudzenie zainteresowań nie należy dawać gotowych odpowiedzi ale dziecko ma samodzielnie i aktywnie usuwać rozbieżność poznawczą.

Sytuacje zadaniowe – to sytuacje, w których stoi przed człowiekiem cel zakładający usunięcie rozbieżności między rzeczywistym a pożądanym stanem czegoś i mamy program działania.

Dziecko jest zdolne do wykonywania zadań pod koniec wieku przedszkolnego.

Początkowo to zadania sterowane przez zewnętrzne wzmocnienia, ale wykonywane z konieczności dla gratyfikacji.

Gdy zadanie staje się autonomicznym celem to występuje **motywacja zadaniowa**.

Motywacja prospołeczna – to tendencja do podejmowania zadań na rzecz innych.

Potrzeba osiągnięć – to dążenie do osiągania celów o znacznym stopniu trudności i fakt dojścia do celu to sukces. To fakt istnienia w ja idealnym standardów doskonałości.

▪ Cechy potrzeb:

1. nasilenie ich w miarę realizacji wzrasta
2. potrzeby fizjologiczne są wypierane w miarę rozwoju przez potrzeby psychologiczne
3. zaspokojenie potrzeb prowadzi do wzrostu wymagań
4. ukształtowanie się potrzeb związanych z systemem poznawczym oznacza powstanie autonomicznej, wewnętrznej motywacji rozwojowej, co zmniejsza zależność rozwoju od stymulatorów zewnętrznych.

Jeśli potrzebujesz pomocy w pisaniu nowej pracy z pedagogiki, to polecamy serwis [pisanie prac z pedagogiki](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac.